

Tárgytematika / Course Description **A szociológia és az oktatásszociológia alapkérdései**

AKLB_BHTM012

Tárgyfelelős neve /

Teacher's name: dr. Varga Balázs

Félév / Semester: 2024/25/2

Beszámolási forma /

Assesment: Vizsga

Tárgy heti óraszám /

Teaching hours(week): 0/0/0

Tárgy féléves óraszám /

Teaching hours(sem.): 6/0/0

OKTATÁS CÉLJA / AIM OF THE COURSE

A szemeszter során, az előadások keretében a hallgatók általános szociológiai és oktatásszociológiai ismereteket szerezzenek, megismerkedjenek korunk fontosabb társadalmi jelenségeivel és problémáival nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt. Ezen kívül betekintést nyerjenek az egyes témakörök elméleti megközelítési lehetőségeibe és kutatási módszereibe. A megszerzett ismeretek birtokában alkalmassá váljanak a gazdasági-társadalmi folyamatok differenciált és rendszerszemléletű értelmezésére, valamint az oktatásban-nevelésben jelentkező problémák felismerésére és kezelésére.

TANTÁRGY TARTALMA / DESCRIPTION

1. A szociológia tárgya, funkciói, ágazatai. A szociológia helye a társadalomtudományok rendszerében.
2. A család fogalma, ciklusai és funkciói.
3. A társadalmi szerkezet, rétegződés, egyenlőtlenségek. A magyar társadalom szerkezetének alakulása a két világháború közötti időszaktól napjainkig.
4. Műveltség, iskolai végzettség, oktatási rendszer. Az oktatási rendszer visszasságai Pierre Bourdieu alapján. A magyar oktatási rendszer fejlődése 1945-től napjainkig.

5. A szociológia egyetemes történetének elemzése. A szociológia alapítói a klasszikus korszakban.
6. A klasszikus korszak többi szociológusa. A két világháború közötti szociológusok.
7. A szociológia irányzatai a II. világháború utáni időszakban.
8. A magyar szociológia története.
9. Az életmód fogalma, vizsgálati lehetőségei. A magyar társadalom életmódjának sajátosságai.
10. A város és a falu szociológiai problémái. Urbanizáció Magyarországon a XIX. század második felétől napjainkig.
11. A vallás és vallásosság szociológiai sajátosságai. A vallásosság alakulása Magyarországon a XX. század második felétől napjainkig.
12. Nemzet, nemzeti kisebbség és etnikai csoport. A rasszizmus és antiszemitizmus problematikája.
13. A migráció és az ingázás szociológiai sajátosságai nemzetközi és hazai viszonylatban.
14. A deviáns viselkedés fajtái, kialakulásának okai. A deviáns viselkedés sajátosságai Magyarországon.

SZÁMONKÉRÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI RENDSZERE / ASSESSMENT'S METHOD

Aláírás és a vizsgára bocsátás feltétele: a konzultációkon való részvétel a TVSZ szerint, valamint egy 6-8 oldal terjedelmű írásbeli dolgozat elkészítése. A mű megírása a tematika végén található választható témakörök valamelyikéből történik. A dolgozat megírásának tartalmi és formai követelményeit az első konzultáción ismerhetik meg a hallgatók.

A kurzus szóbeli vizsgával zárul, melynek sikeres teljesítéséhez az előadások anyagának, valamint a kötelező és ajánlott

KÖTELEZŐ IRODALOM / OBLIGATORY MATERIAL

KÖTELEZŐ IRODALOM

Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. Budapest, Osiris, 2006.

AJÁNLOTT IRODALOM

Alexander, Jeffrey C.: Szociológiaelmélet a II. világháború után. Bp., Balassi – ELTE Szociológiai Intézet, 1996.

Allport, Gordon W.: Az előítélet. Bp., Osiris, 1999.

Angelusz Róbert – Tardos Róbert – Terestyéni Tamás (szerk.): Média, nyilvánosság, közvélemény. Szöveggyűjtemény. Bp., Gondolat, 2007.

Aronson, Elliot: A társas lény. Bp., Akadémiai, 2014.

Babbie, Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Bp., Balassi, 2008.

Beck, Ulrich: A kockázat-társadalom - Út egy másik modernitásba. Bp., Századvég, 2003.

Beck, Ulrich – Beck-Gernsheim, Elisabeth: Távszerelm/távszeretet. Életformák a globális korszakban. Szeged, Belvedere Meridionale, 2016.

Boreczki Ágnes: A szimbolikus család. Bp., Osiris, 2005.

Boreczki Ágnes: Cigányokról – másképpen. Bp., Gondolat, 2009.

Bourdieu, Pierre: A társadalmi egyenlőtlenségek újatermelődése. Bp., General Press, 2008.

Bourdieu, Pierre: Férfiuralom. Bp., Napvilág, 2000.

Cseh-Szombathy László: A házastársi konfliktusok szociológiája. Bp., Gondolat, 1985.

Diósi Ágnes: Szentől szemben a magyarországi cigánysággal. Bp., Pont, 2002.

Felkai Gábor – Némedi Dénes – Somlai Péter (szerk.): Szociológiai irányzatok a XX. század elejéig. Bp., Új Mandátum, 2000.

Felkai Gábor – Némedi Dénes – Somlai Péter (szerk.): Szociológiai irányzatok a XX. században. Bp., Új Mandátum, 2000.

Ferge Zsuzsa: Elszabaduló egyenlőtlenségek. Bp., Hilscher Rezső Alapítvány, 2000.

Ferge Zsuzsa: Társadalmi áramlatok és egyéni szerepek. Adalékok a rendszerstruktúra és a társadalmi struktúra átalakulásának dinamikájához. Bp., Napvilág, 2010.

Gábor Kálmán – Jancsák Csaba (szerk.): Ifjúságszociológia. Szemelvények. Szeged, Belvedere Meridionale, 2006.

Giddens, Anthony: Szociológia. Bp., Osiris, 2008.

Giddens, Anthony – Diamond, Patrick – Andersson, Magdalena: Írások az egyenlőtlenségről, az egyenlősdiről – és az új egyenlőtlenségről. Bp., Napvilág, 2006.

Gyáni Gábor – Kövér György: Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második

világháborúig. Bp., Osiris, 2001.

Havas Gábor – Kemény István – Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolában.

Bp., Oktatókutató Intézet – Új Mandátum, 2002.

Kolosi Tamás: A terhes babapiskóta. Bp., Osiris, 2000.

Konrád György – Szelényi Iván: Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz. Bp., Gondolat,

1989.

Kopp Mária – Kovács Mónika Erika (szerk.): A magyar népesség életminősége az

ezredfordulón. Bp., Semmelweis, 2006.

Kovács Imre (szerk.): Társadalmi integráció a jelenkori Magyarországon. Bp., Argumentum –

MTA TK, 2012.

Lengyel György: A magyar gazdasági elit társadalmi összetétele a huszadik század végén.

Bp., Akadémiai, 2007.

Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.): Gazdaság-szociológia. Szöveggyűjtemény. Bp.,

Aula, 2006.

Losonczy Ágnes: Az ember ideje. Esszék az időről. Bp., Holnap, 2009.

Mészáros József – Harcsa István (szerk.): Helyzetkép a népesség egészségi állapotáról.

Andorka-konferencia. Bp., Barankovics István Alapítvány - Gondolat, 2011.

Pongrácz Tiborné (szerk.): A családi értékek és a demográfiai magatartás változásai. Bp.,

KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, 2011.

Rácz József: Devianciák. Szabálykövet(él)ők és bajkeverők. Bevezetés a deviancia

szociológiájába. Bp., Új Mandátum, 2001.

Rácz József: Leszakadók. A társadalmi kirekesztődés folyamata. Bp., L'Harmattan –

Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, 2007.

Rosta Andrea: A deviáns viselkedés szociológiája. Bp., Loisir, 2007.

Skrabski Árpád – Kopp Mária: A boldogságkeresés útjai és útvesztői a párkapcsolatokban.

Bp., Szent István Társulat, 2010.

Somlai Péter: Család 2.0. Együttélési formák a polgári családtól a jelenkorig. Bp., Napvilág,

2013.

Somlai Péter: Új ifjúság. Szociológiai tanulmányok a posztadoleszcensekről. Bp., Napvilág,

2007.

Spéder Zsolt: A család vonzásában. Tanulmányok Pongrácz Tiborné tiszteletére. Bp., KSH,

2014.

Szalai Erzsébet: Koordinátákon kívül. Fiatal felnőttek a mai Magyarországon. Bp.,

Új Mandátum, 2011.

Tomka Miklós: Vallás és társadalom Magyarországon. Tanulmányok. Bp. Piliscsaba,

PPKE BTK Szociológiai Intézet – Losir, 2006.

Utasi Ágnes: Éltető kapcsolatok. A kapcsolatok hatása a szubjektív életminőségre. Bp.,

Új Mandátum, 2008.

Utasi Ágnes: Feláldozott kapcsolatok. A magyar szingli. Bp., MTA Politikai Tudományok

Intézete, 2005.

VÁLASZTHATÓ TÉMAKÖRÖK

1. Egyenlőtlenség és szegénység a társadalomban

Mi az oka a társadalmi egyenlőtlenségeknek? Mennyiben indokoltak és igazságosak ezek? Milyen tényezők állnak a szegénység kialakulásának hátterében? Milyen különbségek figyelhetők meg a szegénység mértéke és kiterjedtsége tekintetében a világ társadalmában? Milyen szegénységscsoportok különíthetők el (kik tekinthetők szegénynek) a mai magyar társadalomban? Kik válhatnak nagyobb eséllyel hajléktalanná? Milyen következményei lehetnek a szegénységnek egyéni és társadalmi szinten? Milyen eszközök állnak rendelkezésre a szegénység kezelésére és csökkentésére a társadalomban?

2. A hagyományos családmódelel átalakulása és/vagy válsága

Milyen alapvető funkciói vannak a családnak? Mennyiben gyengültek meg ezek a funkciók napjainkra? Válságát éli-e vagy „csak” átalakuló félben van a hagyományos család? Milyen okok vezettek az következő jelenségek kialakulásához és elterjedéséhez: házassági hajlandóság megváltozása, válás, gyermekvállalási kedv csökkenése, házasságon kívüli nemi kapcsolatok? Milyen érvek és ellenérvek fogalmazhatók meg az alternatív együttélési formákkal (egyszülős modell, élettársi kapcsolat, egyneműek házassága, stb.) kapcsolatban? Milyen okok eredményezték a szingli

életmód divatossá válását? Milyen jövőképet lehet felvázolni a családdal kapcsolatban?

3. Kiemelt demográfiai csoportok: a nemek közötti egyenlőtlenségek

Mi az alapja (biológia vagy társadalmi szerep) a nemek közötti különbségeknek? Milyen területeken jelentkeznek az egyenlőtlenségek? Hol figyelhető meg a nők (és a férfiak) „elnyomása”? Milyen eredményeket értek el a feminista mozgalmak? Megoldható-e (és fontos-e) a nemek közötti teljes egyenlőség?

4. Kiemelt demográfiai csoportok: a fiatalok helyzete és problémái

Milyen tényezők miatt toldott ki a fiatalkor? Milyen következményei vannak ennek a jelenségnek? Milyen kiváltó okai és hatásai voltak az 1968-as és az azt követő ifjúsági megmozdulásoknak (Woodstock, párizsi diáklázadás, stb.)? Milyen problémái vannak az ifjúságnak napjainkban az oktatás, a munka, a lakhatás, a gyermekvállalás stb. területén? Milyen szubkultúrákba (pl. zenei, szabadidős, stb.) sorolódnak napjaink fiataljai? Milyen okai vannak a különböző szubkultúrák kialakulásának és elterjedésének? Milyen tényezők befolyásolják a fiatalok jövőbeli sikerességét? Milyen életszínvonal – és státuszbeli különbségek figyelhetők meg ki a fiatalok csoportjában? Kik azok a yuppie-k? Milyen sajátosságai vannak ennek a csoportnak?

5. Faji, nemzetiségi, etnikai kérdések és problémák

Mi az alapja a nemzeti identitás? Milyen sajátosságokat alapján tekinthetünk embereket egy nemzethez tartozónak? Mi az alapja a többség-kisebbség megkülönböztetésnek és az ezen alapuló ellentéteknek, konfliktusoknak? Milyen problémák kapcsolódnak a rasszizmus, antiszemitizmus, nacionalizmus, előítéletesség és a sztereotipizálás jelenségéhez? Milyen okai voltak/vannak a történelemben a zsidóság hátrányos megkülönböztetésének, a velük szembeni agresszív fellépésnek? Mik lehetnek a romák hátrányos helyzetének az okai? Hogyan lehetne ezen változtatni? Milyen felelőssége van a többségi társadalomnak? Az asszimiláció vagy az integráció a járható út?

6. Az életmód és a szabadidő-eltöltés jellemzői

Milyen tényezők alapján differenciálódik a magyar társadalom az életmód és életstílus tekintetében? Hogyan nyilvánul meg és milyen funkciót tölt be a hivalkodó fogyasztás egyes csoportoknál? Milyen tényezők befolyásolják a szabadidő-eltöltés különböző formáinak kialakulását? Milyen szerepet játszik a magas kultúra (színház, hangverseny, múzeum, könyv) fogyasztása a ma emberének életében? Milyenek a fesztiválra járási szokások az egyes társadalmi csoportokban? Milyen adottságok szükségeltetnek a magas kultúra befogadásához, élvezetéhez? Milyen funkciókat tölt be a televízió a társadalomban? Milyen pozitív és negatív hatásai vannak?

7. A vallás és a vallásosság megnyilvánulási formái

Milyen funkciója van a vallásnak az emberi társadalomban? Milyen embert tekinthetünk vallásosnak? Milyen jellemzői vannak az egyháznak és a szektáknak? Milyen okai lehetnek a napjainkban egyre inkább tapasztalható szekularizációnak? Mi az a fundamentalizmus és milyen megnyilvánulási formái vannak a különböző vallásokban? Milyen okok állhatnak a szekták terjedésének hátterében? Milyen pozitív és negatív szerepet játszhatnak a szekták egyéni és társadalmi szinten?

8. Értékítéletek és ideológiák (halálbüntetés, eutanázia, abortusz, homoszexualitás, klónozás, stb.)

Melyek a társadalmi csoportokat, közösségeket leginkább megosztó dilemmák? Mi áll ezek hátterében? Milyen álláspontok, érvek és ellenérvek hozhatók fel egyikkel-másikkal kapcsolatban?

9. A deviáns viselkedés megnyilvánulási formái

Mit tekinthetünk deviánsnak? Törekedjünk-e arra, hogy egy deviancia nélküli társadalomban éljünk? Milyen funkciói és diszfunkciói vannak a devianciának? Amit mi deviánsnak tekintünk, az kortól és kultúrától függetlenül mindenkor és mindenhol deviánsnak minősült? Milyen okai lehetnek a deviáns viselkedések kialakulásának? Hogyan lehet orvosolni ezeket?

10. A média (a televízió, a számítógép, az internet) sajátosságai napjaink társadalmaiban

Mennyire tekinthetjük színvonalasnak napjaink televíziós csatornáinak kínálatát? Milyen szempontok vezérlik a tévétársaságokat a műsorstruktúra kialakításában? Milyen tényezők befolyásolják, hogy ki mennyit tévézik és milyen típusú műsort néz előszeretettel? Milyen igényeket elégítenek ki (miért népszerűek) a szappanoperák, a valóság show-k, a beszélgető show-k, a kvízműsorok, stb.? Milyen veszélyekkel járhat az előző műsортípusok korlátlan és kritika nélküli fogyasztása? Milyen problémákat idézhetnek elő az agresszív tartalmú műsorok a gyermekek fejlődésében, szocializációjában? Milyen funkciókat látnak el a reklámok? Milyen szerepe van az internetnek és a mobiltelefonnak a kommunikáció átalakulásában? Milyen szerepet játszik a közösségi média a mai kor emberének életében?

Dr. Varga Balázs, egyetemi docens

AJÁNLOTT IRODALOM / RECOMMENDED MATERIAL